Один із документів епохи (за романом «Сад Гетсиманський»). 11 клас

Класик української літератури Володимир Винниченко у своєму листі до Івана Багряного писав: «Велике спасибі Вам… за книгу. Вона — великий, вопіющий і страшний документ». Мова в листі йшла про роман Івана Багряного «Сад Гетсиманський». Ця книга вийшла за сприяння Володимира Винниченка вперше французькою мовою. Завдяки цьому європейський читач узнав правду про те, що коїлося в радянських тюрмах тридцятих років XX століття. Ця розповідь вражала і продовжує вражати. Але ж «Сад Гетсиманський» не є вигадкою письменницької уяви. Іван Багряний сам пройшов кола сталінського пекла.

Перший арешт Івана Багряного стався 1932 року в Харкові. Багряного звинуватили в українському буржуазному націоналізмі — дуже популярне на ті часи звинувачення. Під час слідства він поводився дуже незалежно. Слідство і суд за радянських часів творилися швидко. Працівники так званих органів не утруднювали себе довгою процедурою. За вироком трійки Івана Багряного відправили на заслання на п'ять років, на Далекий Схід. Терміну заслання письменник недобув: у 1935 році він утік і якийсь час переховувався. Але витримати туги за рідною Україною Багряний не зміг. Він з великими труднощами дістався додому, але його щастя серед рідних і близьких тривало недовго. Сусід заявив «куди слід», і Багряного схопили. Більше двох років Багряний відбував ув'язнення в Харківській тюрмі на Холодній горі. Письменника нещадно катували, піддавали знущанням, намагаючись видобути потрібні зізнання. Багряного провокували, йому погрожували, щось обіцяли… Так сталося в житті, і ось з-під пера Багряного народився роман «Сад Гетсиманський», який уславив ім'я письменника на весь світ.

Багряному не треба було марнувати часу в пошуках героя. Андрій Чумак — головна дійова особа роману — виник дуже органічно, бо цей герой є художнім утіленням самого Івана Багряного. Письменник так малює життєвий шлях свого героя: «Він по черзі пройшов через усі ступені розбирання душі, до нього по черзі застосовано всі методи, які здібний був вигадати диявольський геній епохи». І Андрій Чумак не зрадив ідеалів своєї юності, не зрікся віри в майбутнє українського народу. За це йому довелося сплатити дуже дорогу ціну.

Правосуддя як таке за радянської влади не існувало. Натомість мала значення єдина річ — вказівка зверху. Гірке розуміння власної безправності примусило попередників Андрія написати на тюремному мурі: «Хто не був — той буде, хто був — не забуде». Слідчий переконує Чумака в тому самому, але дещо з іншого боку, кажучи: «Не розраховуйте ні на яке милосердя, бо людина є нолик. Ви тут не герой і навіть не людина, а всього лише дірка від бублика». Але головний герой роману продовжує боротися. Чумак веде себе дійсно як герой. Він просто у вічі своїм катам заявляє, що взагалі не визнає так званого пролетарського правосуддя, а потім додає: «І так само не визнаю соціалізму, побудованого тюрмою й кулею». Це є справжнім ідейним кредо Андрія Чумака. Трагедія

понівечених людей, яким призначено підкорятися катам, водночас зворушувала й обурювала головного героя. Та найсильніше Чумака обурювало безмежне панування над людським тілом і душею за допомогою залякування. Власне, сталінське правосуддя й було покликане в першу чергу знищити в людині все людяне й людське. Андрій Чумак доходить важливого висновку, сидячи за гратами: «Людина — це найвеличніша з усіх істот. Людина — найнещасніша з усіх істот. Людина — найпідліша з усіх істот». Андрій Чумак власним прикладом доводить, що людина повинна за будь-яких умов зберігати почуття власної гідності.

У житті Івана Багряного сталося диво: 1940 року його звільнили, пояснюючи це недостатністю матеріалів для повного засудження. Письменник, який зробився майже інвалідом, мав залишатися під адміністративним наглядом. Чому сталося так, адже переважна більшість заарештованих загинула? Справа в тому, що Багряний здійснив надлюдський подвиг, не давши жодних компрометуючих свідчень ані проти себе, ані — що важливіше — проти інших.